

KÖNYVESPOLC

METEOROPSZICHOLÓGIAI TÉNYEZŐK SZEREPE AZ IPARI VASÚTI ÉS AUTÓKÖZLEKÉSI BALESETEKBEN

Hánször hallottuk az utóbbi években: »Biztosan megint frontátvonulást!... Olyankor mondják, ha valaki indokolatlanul idegesebb, mint mások vagy a közérzetre panaszok. Az időjárási tényezőknek valóban jelentős szerepe az emberek életében. Korábban több tudományos munka foglalkozott már az időjárási tényezők hatásával a különféle betegségekben szenvedőkre. Az Akadémiai Kiadónál most megjelent könyv szerzője, Horváth László Gábor viszont az időjárási elemeknek az egészséges emberre gyakorolt élettani és pszichológiai hatását kutatja. A kötet érdekes fejezeteiben előtérbe állította a modern élet fontos problémáit, a baleseteket.

A könyv alapos segítő társ az e kérdéssel foglalkozók számára, de érdekes felvilágosítást nyújt az átlagembereknek is, aki egyébként olyan kérdésekre is feleletet kap, hogy a fetelekávézás vagy alkoholfogyasztás milyen szerepet játszik az időjárási frontátvonulások alkalmával.

ELEKES LAJOS: RENDISÉG ÉS KÖZPONTOSÍTÁS A FEUDÁLIS ÁLLAMOKBAN

Az Akadémiai Kiadónál jelent meg a neves történész munkája, amely a címből felvetett kérdéseket európai vonatkozásainak kutatásában felvetődött problémákat tárgyalja elsősorban, különös tekintettel a XV. századi Magyarországra viszonyra. Viszonylag széles körű érdeklődésre tarthat számot a könyv, mert hiszen a történelem, a társadalomtudomány, a jog- és államtudomány történetének kutatói, a szaktanárok és egyetemi hallgatók egyaránt használnak fogathatják. A marxizmus-leninizmus történeti tudományos szemlélete és módszere vezeti a szerzőt művében, s ennek fényében világítja meg az állam fejlődését egyik igen fontos, a fejlődés egész további menetére kiható szakaszát.

WALDAPPEL ESZTER: A FÜGGETLEN MAGYAR KÜLPOLITIKA, 1848–1849

A szerző munkája a magyar szabadságharc szerkezetét részletesen és színesen, gazdag hazai és külföldi forrásanyag alapján tárja fel. Kossuth Lajos ennek a külpolitikának a mozgatója és irányítója. Konceptiójának nagyszerűségét mutatja, hogy mindenkor az adott történelmi helyzet követelményeivel igazodva, mindig a legdöntőbb problémát állította előtérbe. A magyar kormány már 1848 májusában megteremtette az első lépéseket az európai politikába való bekapcsolódás érdekében, majd diplomáciai téren teljes erővel felvette a harcot Magyarország függetlenségének nemzeti elismeréséért. A cári invázió megindulása után a harc még élesebbé vált: a kormány kétségbeesetten igyekezett Nyugatot és Keletet meggyőzni arról, hogy Magyarországon a világszabadság kérdése dől el. Ezeket a küzdelmeket rendkívül világosan rajzolja meg a szerző.

JÓKAI MÓR: POLITIKAI DIVATOK

A nagy író összes művei kritikai kiadásának 14. kötetét jelent meg a Politikai divatok az Akadémiai Kiadó gondozásában. Jókainak egyik legnépszerűbb és legkedvesebb témája a szabadságharc. A Bach-korszak sötét éveit, 1862-ben elérkezettnek látta az időt arra, hogy 1848–49 hősi küzdelmét regényben dolgozza fel. A cenzúra azonban még ekkor is megkötötte a kezét, s már csak ezért is óvatossággal kell foglalkoznia. Regénye elsősorban annak köszönheti népszerűségét, hogy Petőfit személyesen szerepeltet benne az író, sőt egy különös ötlettel — mikor tetőpontra hágott a nagy magyar forradalom — már költői titokzatossá halálá iránti érdeklődés — meg a Bach-korszakban is bemutatja egykori barátját. Az önéletrajzi elemekkel át meg átszőtt regényében — Petőfi kivételével — maga az író és felesége is szerepet kap. Nagy őszinteséggel dolgozta fel saját bűnbánásának történetét is.

Szeged kulturális élete és a modern művészet

A szintézis szükségessége

Beszélgetés Vinkler László festőművésszel

Folytatva azt a nyilatkozatosorozatot, amelyet Szeged kulturális életének és a modern művészetnek kapcsolatáról nemrégiben kezdtünk, legutóbb Vinkler László festőművésszel, a Szegedi Tanárképző Főiskola tanárával beszélgettünk képzőművészeti munkái problémáiról.

Az alkotó munka

— Úgy érzem — felelte kérdésünkre Vinkler László —, most nem a beszédnek van itt az ideje, hanem az alkotásnak. Nagy átalakulások értünk meg, forradalmi korszakot élünk át. A művészetnek most az a dolga, hogy az átélte társadalmi hatásoktól eljussan az érett alkotásig. A művészettörténet nagy példái azt bizonyítják, hogy nemcsak élmények frissége teszi a művészt igazán művésszé, hanem azok megértése is. A hatások és élmények gyűjtése az alkotás előtti periódus feladata. Mi ezen az alapvetésen már túljutottunk. Most az élményekből maradandó alkotásoknak kell születniük. Ehhez kell egyfajta magunkbaforulás is. Természetesen nem úgy, hogy ez a társadalomtól való elzárkózást, a ma új élményeitől való elszakadást jelentse, hanem az alkotó munkához szükséges egyédséget, az alkotó magányt biztosítsa.

Tartalom és forma

— A társadalmi tartalom mellett felmerül a korszerű forma problémája. Ha a dialektika nyelvén akarunk beszélni erről, akkor azt mondhatjuk, hogy az a korszak, amely a társadalmi mondanivaló fontosságát hangsúlyozta, az új tézist jelentette. Erre olyan időszak jött, amelyben háttérbe szorult a tartalom, és az új forma keresése került előtérbe. Ez volt az antitézis. Most a szintézis időszakának kell jönnie. Azt jelenti ez, hogy nem egyoldalúan, kizárólag a tartalom vagy kizárólag a forma szempontjából közelítjük meg a műalkotásokat. A szintézis a társadalmi mon-

danivalót és a korszerű formát egyszerre, együttesen tartalmazza.

A művész közönsége

— Nálunk a társadalom és a művész érintkezése — mindegyikre törekvés ellenére — közvetett, egy kicsit absztrakt. Túl sokan is a zsűri képviselői a társadalom, a művek a szakemberek szűk körénél jutnak el a közönséghez. Ennek természetesen megvannak a jó oldalai is, de kétségtelen, hogy a zsűri kritikájánál van életesebb talaj is a művész munkájának. Elevebb, közvetlenebb kontaktusra lenne szükség a művész és a társadalom között. Nem azt mondom, hogy ez teljesen hiányzik, de ami van, kevés, többre lenne szükség.

— Természetesen ettől a kontaktustól nem szakmai irányítást várok. Ha előjárnék hozzám, tegyük fel, egy üzemről, és elmondanák, mit kérnek tőlem, mit fessek nekik, nem szeretném, ha azt is elmondanák, hogyan csináljam. Ilyen tekintetben bízom, több bizalomra lenne szükség. El kell már hinni végre, hogy a tehetséges művészek is fontos, sőt neki a legfontosabb, hogy igaz művészetet alkossanak.

Min múlik a modernség?

— A modernség nem azon múlik, hogy valamilyen alkotás figuratív vagy nem figuratív. Nemrég tértem haza Olaszországból, ahol többek között két híres mai szobrász, Manzi és Marini kiállítását is láttam. Mindketten figuratív munkákat mutattak be. Izgató, modern műveiket hagyományos eszközökkel alkották.

A modernség szemlélet kérdése. Ha a művész el tudja dönteni, milyen tartalomhoz milyen kifejezőmód illeik, és ha mondanivalója lényegbevágó, ha nem enged a tökéletes kifejezés igényéből, jó mű születik és modern is lesz. Szűkebb környezetünk ábrázolásában termé-

zetesebb a mai érzéssel megfogalmazott klasszikus formanyelv, mint az absztrakció. Olyan problematikára és élményekre azonban, amelyek túlhaladnak ezen a körön, egyes esetekben nincs más kifejezési eszköz, mint a nonfiguratív forma.

— Nemrégiben láttam például a Szerelmem Hiroshima című filmet. Nagy hatással volt rám, s utána rögtön, azon melegében, az élmény frissességében magamnak festettem egy víziószerű képet. Ha ennek a képnek a problematikáját úgy akarom megfesteni, hogy az emberekhez szóljak vele, mondanivalómat sokak számára megközelíthetem, figuratív módon fejteném ki. Hatni akarok és ez másképp nem menne.

Városunk képzőművészeti kultúrája

— Úgy gondolom, ilyenféle problémák jellemzik ma Szeged művészeti életét is, amelyről egyébként azt hiszem, sokkal értékesebb, mint sokan vélik. Ennek a téves ítéletnek szerintem elsősorban az az oka, hogy Szeged sokarcú és sokszínű művészetének strukturális összefüggései még nincsenek feltárva. Részeredmények természetesen már vannak, de ezeket valahogyan össze kellene rakni. Ma ugyanis még sokan heterogénnek, jellegtelennek, össze nem tartozó halmaznak tekintik Szeged művészeti kultúráját. Valóban nem olyan egyszerű egység ez, mint például Váshelyé. De azért nem jellegtelen. Szerintem éppen sokarcúságában van a karaktere. Lényegében az értelmiség mentalitását juttatja kifejezésre. Ennek megajzolására, összefoglalására segítené, hogy az emberek jobban megértsék, szeressék és értékeljék azt, amit a város ilyen tekintetben megteremtett.

Rádióműsor

Csütörtök
KOSSUTH RÁDIO
4.30 Hírek. 4.35 Vidékek — frissen! 5.00 Hírek. 5.05 Falurádió. 6.00 Hírek. 6.25 Nehány perc tudomány. 7.00 Hírek. 7.05 Új könyvek. 7.30 Színház- és moziműsor. 8.00 Műsorismertetés. 8.08 Csipkerózsika. Grimm meséjéből. 8.49 Edes anyanyelvünk. 8.56 Kis muzsikuskonak. A Gyermekrádió műsora. 9.15 Napirend. 9.20 Valahol Délen. 10.00 Hírek. 10.10 Munkáskönyvtár. 10.35 Julius Caesar. Részletek Händel operájából. 11 óra 23 A tűz márciusa. Rádiójáték. 12.00 Hírek. 12.15 Könyvtár. 12.30 Hírek. 12.35 A vidéki színházak műsora. 13.07 Szépirodalmi gazdátalanok. 13.27 Egy falu — egy nőt. 13.50 Az Afrikai Gazdasági Bizottságról. 14.00 Schumann-művek. 14 óra 40 A Turán-trió játszik. Pusztai Eta és Keményi András énekel. 15.00 Hírek. 15.10 »ABECÉDE...« A Gyermekrádió énekszállója. 15.30 Futurusz kapitány újabb kalandjai. 16.00 Két vers. 16.10 Három szimfonikus költemény. 17.00 Hírek. 17.10 Egyszerű tájakon. 17 óra 25 Patáhou és Claudie Villa énekel. 17.45 »Időben tölt egyre távolabb, lélekben hozzá egyre közelebb!« Tiszay Andor összeállítás a Tanácsköztársaság kiállításának emlékére. 18 óra 15 Szovjet népi együttesek műsorából. 18.40 Ifjúsági figyelem. 19.00 Táncezen. 19.50 Jó éjszakát, gyerekek. 20 óra Esti krónika. 20.25 Századunk zeneművészeiből. 21.25 Legkedvesebb verseim. 21.40 Svéd Sándor operettalokát énekel. 22.00 Hírek. 22.15 Gyermeknevelés. 22.30 Könyvtár. 23.15 Couperin zeneszerző arcképe. 24.00 Hírek. 0.10 Magyar nóták.

PETŐFI RÁDIO
6.10 Torna. 6.30 Hírek. 6.00 — 8.05 Hírek. 14.00 Időjárásjelentés és vízállásjelentés. 14 óra 17 Műsorismertetés. 14.20 Mezői csokor. 14.40 Aranyhomok. 14.52 Szív küld... 16.00 Hírek. 16.05 A külföldi sajtó hátsó oldaláról. 16.15 Táncezen. 16.50 Ezer szó franciául. 17.00 Daltanulás. 17.20 Az utolsó beszélgetés. Elbeszélés. 17.45 Negyven óra háromnegyedtemben... 18 óra Hírek. 18.05 Műsorismertetés. 18.30 Gyöngyhálasok. Részletek Bizet operájából. 19.00 Hírek. 19.05 Szövetkezeti gazdátalanok. 19.25 A toronytól messze még az ég. Rádiójáték. 20.30 Könyvtár. 20.40 Regény. Részlet Pécsey Blanka könyvéből. 21.00 Hírek. 21.05 Színes népi muzsika. 21.45 Kamarazene. 22.35 A csalfa aszszony. Rádiokomédia. 23.00 Hírek.

Televízióműsor
16.55 Hírek. 17.00 Tanácsköztársasági ünnepség. Helyszíni közvetítés az új parlament első üléséről. Kádár Jánosnak a Minisztertanács elnökeként beszédéről. 17.55 A Magyar Hírdető műsora. 18.05 Kicsinyek-műsora. 1. Gonosz gunár. Bábjáték. 2. Móra Ferenc: Igazlaltó dabroka. Elbeszélés képekben. 18 óra 35 Evforduló... Irodalmi műsor a Tanácsköztársaság kiállításának 44. évfordulóján. 19 óra 05 Teleport. 19.30 Tv-híradó. 19.45 Mai vendégünk... Osztróvski György, az Országos Tervhivatal elnökhelyettese. 19.55 A jövő hét műsora. 20.00 A tv mesekönyve. 20.05 Az élnék úr látogatása. Magyar nyelvű film. 21.30 Hírek. Tv-híradó (ism.) (MTI)

KARIKÁS FRIGYES

KORBÉLY JÁNOS

Ahogy Szatmárnál a híres székel hadosztály megadta magát, és átment Nagypálostul és aranyarkantyús Vénzoltánostul a románokhoz, olyan kegyetlen zúzártámadt Debrecen körül, amelyet emberfia még nem látott. A híres erdélyi hadsereg immár egy patrulra való se telt ki. Köteleiketől elszakadt vöröskatonák ezrei bolyongtak végig az egész Hajdúságot Tasnádtól a Tiszáig, apró csoportokba verődve (itt-ott rabolva is). Mi Debrecenben elhatároztuk, hogy elmegyünk embert keresni. Én a Nyírség felé vágtam neki egyedül, lóháton, Sárrei-Szabó pedig két bosnyák lovassal Nagykarolyának vette útját. Estefelől holtáradatán tértünk vissza Debrecenbe, üres kézzel, mert menekülő hordákon kívül háborúképes, vöröshabóru alkalmas ember nem volt sehol. Pedig hej, ember, ember kellett.

Másnap megcseréltük az irányt, és én mentem a károlyi puszták felé. Valahol Erdőháza körül jártam, mikor szokatlan látvány tárult szemem elé. Egy tanya háta mögött az árokban, szűgyig erő fűben, három huszárról állott. A három lovat három forrásos öltözött huszár csatolta szalmával, olyan szabályszerűen, amiképp én csak inasgyerek koromban láttam az aradi huszárlaktanya istállói előtt básméskodva. A huszárok dolgoztak, kimondhatatlan nyugalommal, mintha valamikor békeidőben vetődtek volna ide a nagy Hajdúságba. Odaügettem hozzájuk, de a három lovas rám se hederítve csatoltak tovább, miközben egy árva szót sem szóltak egymáshoz. Jól megnéztem a három csodabogarat, akik ebben a menekülő időben ilyen kegyetlen nyugalommal végzik az effajta békés munkát. Ki a fészkes fene pucolt ebben a nyomorult időben lovat a nagy Hajdúságban? Az egyik közülük erősen öszi-lő, ötvenes, nagy harsabajasú, őles ember volt. A másik kettő olyan sihederkorban levő háborús huszárnak látszott. Jó ideig néztem őket szótlan, majd rájuk köszöntem:

— Jó napot.
— Aggynisten — felelt rá a vén huszár kurtán.
— Hová valók kendtek, atyafiak?
— Biharba — mondja az öreg megint, még kurtábban.
— Biharba?

— Oda.
— Hová igitkeeznek?
— Hát neked mi közöd hozzá, szép öcsém? — mordult rám az öreg huszár durván.
— Az volna a közöm hozzá — mondtam határozottan —, hogy én vagyok az ilyen meg olyan hadcsoporthoz a komisszária, kendtek meg éppen az én hadterületemen vannak, ha akármilyen fial-borjai volnának is.
— A huszárok a kemény szóra abbahagyták a csatolást, s jól szemügyre vették, miközben az öreg huszár jóval alább adva kérdezte:
— Karikás elvtárs?
— Az vagyok.
— Ejnye, hogy nem ismertem meg. Pedig láttam magát Szinyérváralján — mondta az öreg huszár, szinte restelkedve. — Mi Debrecenbe igitkeeznénk éppen, aztán, gondoltam, hogy nem illik ilyen ganajos lóval beállítani oda, hát megparancsoltam a huszároknak, hogy hozzák rendbe a jószágot.

Ez a szó, hogy »megparancsoltam«, olyan érzést keltett bennem itt a síkságon, ahol mindenki menekült és a világon senki se parancsolt és senki se függött a másiktól, mintha ebben a fűves árokban volna éppen az a bázis, amelyen a későbbi dicsőséges magyar vörös hadsereg fog felépülni.

— Aztán minek mennek kendtek Debrecenbe?
— Komendáns! keressük, kérem — hangzott a sajátzágos válasz. — Azt. Az nincs nekünk. Lú, az van, huszár, az van, puska meg kard vagyon, de komendáns, az nincs. Aki vót, az az oláhokhoz szaladt, ott szolgált most. Én meg úgy gondoltam, hogy mi a fene keresnivalója van ott a magamszörű embernek, magamhoz szólítottam ezt a két földi gyereket, aztán ide fordítottuk a lovat.

— Derék.

Az öreg mcsolyogva megcsodorta a harsabajasúzt, és jólesően magyarázkodott.
— Hiszen tudjuk ám mi, kérem, hogy hányadán állunk. Mi az istent keressünk mink ott? Ott hitvány csak a cselő! sorja. Itt meg magunk közt majd csak lábra állunk.

— Hej, öreg — keseregtem neki, szinte irigylve a nagy hitét —, hitvány ám a cseléd, gyöngén áll a puska a kezében.
— Nem hitvány a cseléd, elvtárs. — mondja az öreg bölcselkedve —, nem hitvány az kérem, csak nincsen neki komendánsa.

— Komendánsa?
— A', az nincsen neki. Ha volna neki komendánsa, jó lenne a cseléd katonának. De nincsen, elvtárs, dehogyan van neki. Nem tudja a' szegény, hogy mit kérek cselekednie.

— Ugyan öreg, már hogyne volna neki komendánsa. Van, aki komandíroz, lellem. Mondja is neki a komendáns, hogy mit kell cselekedni, de nem teszi a beste.
— Nem jól mondja neki, elvtárs, biztosan nem jól mondja.

— Már hogyne mondaná jól, hiszen magyarul mondja neki.

— Ej, elvtárs, sok a magyar szónak a nyitja. Van ilyen magyar szó, meg van amolyan magyar szó. Szó ez is, meg szó az is. Az egyiket érti a katona, a másikat meg nem érti. Ennyi az egész.

Közben felcélheltünk. Most már négyesével ballagtunk visszafelé a debreceni poros országúton, miközben mindig azon törtem a fejem, hogy mi lakik ebben a huszárbán, benne van-e az, akit én keresek, a vöröskatonát?

Haladhattunk már vagy jó öt kilométert. Ez alatt az idő alatt ilyen kevés szó esett köztünk. Egyszer a jobb oldali tanya felől nagy zivajrt hallottunk. Lelovagoltunk az országútról, és a dűlön keresztül a tanyaúdvánkat tartottunk. Divatos panorá-

ma volt, amit ott láttunk; vagy húsz-huszonöt főnyi fegyveres baka szekeret rekvirál magának a paraszttól. A paraszt tartja a lovat, őt meg a bakák felvitva verik, miközben a paraszt asszonyostul, gyerekestül ordít, mint a fába szorult féreg; a bakák káromkodnak, ellenforradalmárnak, meg zsíros nyakú parasztnak szidják a gazdát, én pedig három hegyesen fülűlő huszárommal odaállítok a kűszkődközé:

— Mi van itt, elvtársak? — kiáltok rájuk. A paraszt meg egy rücskös, őles baka egyszerre panaszkodik a rájuk esett nagy sérelmet. A paraszt azon jajveszékelt, hogy éhen pusztul a családja ló nélkül, a rücskös baka meg azt bizonygatta, hogy kutya kötelessége minden létező szabály szerint, minden létező parasztnak, forspontot adni a fáradt vöröskatonára alá.

— Sorakozó! — vezényeltem harsányan. — A lovak itt maradnak, kendtek pedig gyalog ballagnak be velünk Debrecenbe. A rücskös feleselgetni próbált, de az én vén huszárom nekilovagolt, és akkorát rúgott a mellébe, hogy rögvést a torkán akadt a szava.

— Kuss, hé, nem hallottad a komandót? — ordított az öreg nekivadulva. — Sorba, te rücskös, hé!

És csoda történt. Hetek óta először láttam, hogy egy árva hang nélkül mindenki az első vezényszóra sorba állott. Az öreg »jobbba át«-ot vezényelt, és a huszonhárom főnyi csapat, az imént még banditák, takaros egyforma ütemben ballagott a lovunk után, hátul pedig a két fiatal huszár zárta be a menetet.

Mikor az országútra kiértünk, az öreg huszár »pihenj«-t vezényelt és csöndesen odaszólt hozzám:

— Nincsen nekik komendánsuk, szegényeknek. Nincsen nekik.

Mire Debrecenbe értünk, vagy négyezer pusztas ember masírozott keményen lépkelve a debreceni köves úton az én emberem tüzes, cselédi vezényszavára. Esté a Bika Szálló éttermének egy kis sarokasztala mellett két vöröskatonára szorongatta meleg barátságával egymás kezét: az egyik Sárrei-Szabó Tibor volt, a 39-es hajdú és bihari vörösdandár derék parancsnoka, a másik pedig az én ma talált emberem: a vén huszárcsúzfűrer, az Almássyak számadó csikosa, Korbély János.